

PIERĀDĪJUMU VEIDI KRIMINĀLLIETĀS PAR SEKSUĀLO VARDARBĪBU PRET BĒRNU *TYPES OF EVIDENCE IN CRIMINAL CASES OF CHILD SEXUAL ABUSE*

Margarita Božko-Čače

Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija, margarita-13@inbox.lv, Rēzekne, Latvija
Zinātniskā vadītāja Dr. iur. **Ilona Bulgakova**

Abstract. *The research aim is to establish the most substantial types of evidence in child sexual abuse crimes, to study and analyse the legal regulations of evidence types and to identify the issues. The research explores the interpretation, types, and features of the notion of evidence. By summarising legal precedents in criminal cases of child sexual abuse, substantial types of evidence in sexual abuse crimes are established. Issues concerning the differentiation of the types of evidence are identified. Within the research, it has been concluded that substantial evidence in sexual abuse crimes against a child is the testimonies of the child victim, witness testimonies, psychologist and expert opinions, physical evidence.*

Keywords: *evidence, expert and psychologist opinion, material evidence, sexual abuse crime, testimony.*

Ievads

Seksuālā vardarbība pret bērnu ir plaši izplatīta parādība, kas arvien vairāk tiek atzīta pētniecībā, praksē un politikā (*Attrash-Najjar et al., 2023*) un uzskatāma par vienu no nopietnākajiem vardarbības veidiem (*Ivanov et.al., 2015*). Vardarbīgs dzimumnoziegums pret bērnu ir visai grūti pierādāms nozieguma veids, ja nav acīmredzamu faktu un neapstrīdamu pierādījumu par vainīgā vainu (*Абдканова, 2018*). Valsts statistikas dati liecina, ka 2018. gadā tika reģistrēti 160, 2019. gadā – 147, 2020. gadā – 182, 2021. gada - 176, 2022. gadā – 239 noziedzīgie nodarījumi, kas paredzēti Krimināllikuma (turpmāk - KL) 159. panta otrajā un trešajā daļā, KL 160. panta trešajā, ceturtajā, piektajā, sestajā daļā (*Iekšlietu ministrijas Informācijas centrs, 2023*). Tādējādi pastāv nepieciešamība noteikt būtiskos pierādījumu veidus krimināllietās par seksuālo vardarbību pret bērniem, kurus jāsavāc pirmstiesas izmeklēšanā vardarbīgā dzimumnozieguma pret bērna pierādīšanai.

Pētījuma mērķis ir noteikt būtiskākos pierādījumu veidus krimināllietās par seksuālo vardarbību pret bērniem, izpētīt un analizēt pierādījumu veidu tiesisko regulējumu un identificēt problēmas.

Pētījuma objekts – pierādījumu veidi krimināllietās par seksuālo vardarbību pret bērnu.

Pierādījuma priekšmets – būtiskie pierādījuma veidi noziedzīgos nodarījumos, kas paredzēti KL 159. panta otrajā un trešajā daļā, KL 160. panta trešajā, ceturtajā, piektajā un sestajā daļā.

Pētījuma uzdevumi:

- 1) analizēt tiesu praksi krimināllietās par seksuālo vardarbību pret bērnu;
- 2) noskaidrot pierādījuma jēdzienu, veidus, klasifikāciju un pazīmes;
- 3) analizēt pierādījumu lietās par seksuālo vardarbību pret bērnu tiesisko regulējumu un identificēt problēmas;
- 4) noteikt būtiskos pierādījumu veidus, veikt to savstarpējo norobežošanu.

Pētījuma hipotēze: būtisko pierādījumu veidu noteikšana pirmstiesas procesā ir garants vardarbīgā dzimumnozieguma pret bērnu pierādīšanai tiesā “ārpus saprātīgām šaubām”.

Pētījuma metodes: analītiskā, salīdzinošā, statistikas analīze, induktīvā un deduktīvā metode.

Publikācija tapusi uz izstrādāta un 19.05.2023. aizstāvētā maģistra darba pamata.

Pierādījumu jēdziena, veidu, klasifikācijas un pazīmju vispārējais raksturojums

Pierādījumi ir viens no pierādīšanas jēdziena svarīgiem vienlaicīgi konstatējamiem aspektiem bez kuru esamības nav iespējama noziedzīgā nodarījuma pierādīšana (*Strada-Rozenberga, 2019*), un tiek izmantoti, lai ar to starpniecību radītu pierādīšanas adresātā pārliecību par pierādāmā apgalvojuma patiesumu (*Meikališa & Strada, 2000*). Atbilstoši Kriminālprocesu likuma (turpmāk – KPL) 127. pantam par pierādījumiem ir uzskatāmi jebkuras likumā paredzētajā kārtībā iegūtas un noteiktā procesuālajā formā nostiprinātas ziņas par faktiem, kurus kriminālprocesā iesaistītās personas savas kompetences ietvaros izmanto pierādīšanas priekšmetā ietilpstošo apstākļu esamības vai neesamības pamatošanai (*Kriminālprocesa likums, 2005*). Ja noderīga ziņa nav ietērpta nepieciešamajā procesuālajā formā vai arī šai formai ir būtiski defekti, tad uzskatāms, ka pierādījuma nav, jo nav pierādīšanas līdzekļa kā pierādījuma ārējās procesuālās formas (*Strada-Rozenberga, 2019*). Autore uzskata, ka KPL pierādījuma jēdziena izmaiņas vai papildinājumus veikt nav nepieciešams, jo esošais pierādījuma jēdziens ir skaidrs, loģisks un tajā ir ietvertie visi nepieciešamie nozīmīgie aspekti.

Pierādījumus var iedalīt sākotnējos un atvasinātos atkarībā no pierādījuma saturā ietverto ziņu avota, lietiskajos un personiskajos - no ziņu avota un informācijas formas, apsūdzēšos un attaisnojošos - no pierādījumā ietverto ziņu satura, tiešos un netiešos - no to satura attiecināmības pret kriminālprocesā pierādāmiem apstākļiem (*Strada-Rozenberga, 2019*). Pierādījumu veidi KPL norādīti un raksturoti no KPL 131. līdz 137. pantam, un tie ir liecības, ekspertu un revidentu atzinumus, kompetentu institūciju atzinums, lietiskais pierādījums, dokuments, elektroniskais pierādījums, izmeklēšanas darbībās iegūtās ziņas (*Kriminālprocesa likums, 2005*). Pierādījumiem jāatbilst KPL 128., 129., 130. pantā noteiktām pazīmēm jeb obligātam pierādījuma īpašībām - ticamībai, attiecināmībai un pieļaujamībai (*Kriminālprocesa likums, 2005*).

Pierādījuma veidu tiesiskā reglamentācija un savstarpēja norobežošana krimināllietās par seksuālo vardarbību pret bērnu

Pētījuma laikā tika izpētīti 42 (četrdesmit divi) pirmās instances spriedumi. Analizējot pirmās instances tiesu praksi krimināllietās par seksuālo vardarbību pret bērnu, tika noskaidrots, ka šīs kategorijas nozieguma pierādīšanai tiek izmantoti tādi pierādījumu veidi kā liecības, ekspertu/speciālistu atzinumi, izmeklēšanas darbībās iegūtās ziņas, dokumenti, lietiskie pierādījumi.

Liecības ir viens no izplatītākajiem un būtiskiem pierādījumu veidiem vardarbīgā dzimumnozieguma pret bērniem pierādīšanā (*Nagle, 2018*). Par liecībām kriminālprocesā var būt ziņas par faktiem, ko savā liecībā pratināšanas vai aptaujas (izmeklēšanas) laikā sniedz persona par kriminālprocesā pierādāmajiem apstākļiem un ar tiem saistītajiem faktiem un palīgfaktiem, kā arī liecība ir izmeklēšanas iestādei, prokuratūrai vai tiesai adresēts personas pašas uzrakstīts un parakstīts ziņojums, iesniegums vai paskaidrojums par noziedzīgu nodarījumu, konkrētiem faktiem vai apstākļiem (*Kriminālprocesa likums, 2005, 131. p.*). Apkopojot informāciju no tiesas spriedumiem tika noskaidrots, ka visbiežāk par liecinošām personām vardarbīgos dzimumnoziegumos pret bērniem var būt - īpaši aizsargājamais cietušais, cietušā ģimenes loceklis un radnieki (māte, tēvs, patēvs, brālis, vecmāte, vectēvs, tante, onkulis), cietušā draugi vai paziņas, cietušās draugu un paziņu vecāki, persona, kurai ir tiesības uz aizstāvību, un viņa radnieki, draugi, paziņas, kā arī svešie cilvēki - bāriņtiesas pārstāvis, sociālais darbinieks, sociālais pedagogs, izglītības iestādes skolotājs, eksperts, psihologs, visretāk - policijas darbinieks, procesa virzītājs, kaimiņi, vietējie iedzīvotāji.

Autore izpētot tiesu praksi krimināllietās par seksuālo vardarbību pret bērnu, konstatēja, ka pastāv gadījumi, ka nepilngadīgā cietušā mātes sniedz apzināti nepatiesas liecības, lai

maldinātu izmeklēšanu un aizstāvētu savu kopdzīvotāju. Arī iepriekš autore savā pētījumā aktualizēja problēmu, ka visai bieži īpaši aizsargājamā cietušā tuviniekiem ir bijis zināms par seksuālo vardarbību pret bērnu, bet tie nav saucami pie kriminālatbildības par neziņošanu (Božko-Čače, 2019). Bioloģiskā māte ir visbiežākais dzimumnoziedzuma pret bērniem novērotājs un liecinieks, un lielākoties gadījumu tieši māte pirmā pamana veikto pret bērnu seksuālo vardarbību (Gerke et al., 2021).

Lai liecību uzskatītu par apzināti nepatiesu, jānodibina, ka tā sniegta ar nodomu, proti, jākonstatē, ka persona ir apzinājusies savu liecību kā patiesībai neatbilstošu. Apzināti nepatiesās liecības motīvi var būt dažādi (Meikališa & Strada, 2000). Liecība ir uzskatāma par nepatiesu, ja lietā aicinātā persona ir devusi liecību, kurā pilnīgi vai daļēji sagrozīti fakti, noliegti vai noklusēti patiesi apstākļi, sniegtās īstenībai neatbilstošās ziņas, kas tieši attiecās uz lietu un no kurām ir atkarīga lietas pareiza izskatīšana vai izspriešana (Krastiņš & Liholaja, 2018). Pie kriminālatbildības pēc KL 300. panta ir saucams liecinieks, kas pirms liecības sniegšanas tika brīdināts par kriminālatbildību par apzināti nepatiesas liecības sniegšanu (Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta spriedums, 2012, SKK-174/2012), taču saskaņā ar KPL 110. panta trešās daļas 2. punktā noteikto, lieciniekam ir tiesības neliecināt pret sevi, par ko viņam jābūt pienācīgā kārtā informētam, ka arī saviem tuviniekiem (Kriminālprocesa likums, 2005), kas ir liecinieka saderinātais, laulātais, vecāki, vecvecāki, bērni, mazbērni, brāļi un māsas, kā arī personas, ar kurām viņš dzīvo kopā un ar kurām tai ir kopīga (nedalīta) saimniecība (Strada-Rozenberga, 2019). Augstākā tiesa atzina, ka lieciniekam tiesības neliecināt ir noteiktas ierobežotā apjomā, turklāt lieciniekam ir pienākums sniegt patiesas liecības (Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta spriedums, 2017, SKK-60/2017) un liecinieka liecībai kriminālprocesā ir būtiska nozīme (Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta spriedums, 2012, SKK-174/2012), tieši tādēļ lieciniekam atbildot uz uzdotajiem jautājumiem, jāsniedz tikai patiesas ziņas un jāliecina par visu, kas viņam zināms saistībā ar konkrēto noziedzīgo nodarījumu (Kriminālprocesa likums, 2005, 111. p., 1. d.). Bet ja personai šajā likumā noteiktajos gadījumos bija tiesības atteikties sniegt liecību un persona par to bija informēta, bet šo liecību tomēr sniedza, tad šī liecība vērtējama kā pierādījums. Līdz ar ko lieciniekam jāapzinās, ka viņš ir atbildīgs par apzināti nepatiesu liecināšanu arī tad, ja liecības ir pret viņu pašu vai viņa tuviniekiem (Strada-Rozenberga, 2019).

Autore uzskata, ja liecinieks - cietušā māte vai cits tuvinieks kriminālprocesā sniedza apzināti nepatiesas liecības, būdami brīdināti par kriminālatbildību, un nav atteikušies no liecību sniegšanas, proti, neizmantoja savas tiesības neliecināt pret saviem tuviniekiem, un ar savu liecību mēģinājuši sagrozīt faktus, noklusēja par veikto seksuālo vardarbību pret bērnu, noliedza šo faktu, aizbildinoties, ka personai nekas nav bijis zināms, bet lietas materiālos ir pierādījumi, kas norāda uz pretējo, tad notiesājošā sprieduma gadījumā, liecinieks - tuvinieks ir saucams pie kriminālatbildības par nepatiesu liecību sniegšanu. Autoresprāt, tiesai saskaņā ar KPL 473. panta sesto daļu jāpieņem lēmums par apzināti nepatiesas liecības konstatāciju vienlaikus ar tiesas spriedumu un saskaņā ar KPL 371. panta piekto daļu jānosūta izmeklēšanas iestādei.

Personām, kurām ir tiesības uz aizstāvību, šobrīd nav paredzēta kriminālatbildība par apzināti nepatiesām liecībām (Strada-Rozenberga, 2019), bet atbilstoši KL 48. panta pirmās daļas 17. punktam ir uzskatāms par atbildību pastiprinošo apstākli, ja tiesas lietas iztiesāšanas gaitā tiesa konstatēs, ka noziedzīgu nodarījumu izdarījusī persona sniegusi apzināti nepatiesu liecību (Kriminālprocesa likums, 2005). Analizējot spriedumus par vardarbīgajiem dzimumnoziedzumiem pret bērniem, konstatēts, ka prakse visai bieži apsūdzētais tiesas izmeklēšanā izvēlas sniegt liecības savai aizstāvībai, kas spriedumā viņa liecības tiek vērtētas kā nepatiesas un uzskatāmas par apsūdzētā aizstāvības pozīciju. Bet ir arī gadījumi, kad tiesa

atzīst par atbildību pastiprinoši apstākļi, ka tiesas sēdē apsūdzētais ir sniedzis apzināti nepatiesas liecības.

Autore uzskata, ka KL 48. panta pirmās daļas 17. punkts ir pretrunā ar tiesībām uz aizstāvību un nevainīguma prezumpciju. Sniedzot patieso liecību, vainīgajam tiek liegts izmantot personas tiesības uz sevis neapsūdzēšanu. Autoresprāt, katras personas, kurai ir tiesības uz aizstāvību, sniegtās nepatiesas liecības ir vērtējamas kā aizstāvības pozīcija, un tieši valsts apsūdzībai ir jāpierāda personas vainīgums, pirmstiesas procesā savācot pietiekamo pierādījumu daudzumu. No vienas puses šī norma disciplinē apsūdzēto, lai nemaldinātu tiesu par lietas faktiskajiem apstākļiem, bet tomēr apsūdzētajam ir tiesības sniegt nepatiesas liecības savai aizstāvībai visā kriminālprocesa stadijā.

Pētījuma laikā autore konstatēja tādu pierādījumu (izmeklēšanas laikā iegūtas ziņas) nostiprināšanas formas, kuri tiek izmantoti spriedumā apsūdzētā vainas pierādīšanai, kā protokols par liecību pārbaudi uz vietas (6 gadījumi no 42), protokols par konfrontēšanas izdarīšanu pilngadīgajai cietušajai un lieciniekiem (2 gadījumi no 42), protokols par kratīšanas izdarīšanu apsūdzētā dzīves vietā (4 gadījumi no 42), protokols par uzrādīšanu atpazīšanai pēc fotogrāfijām (4 gadījumi no 42), notikuma vietas apskates protokols (7 gadījumi no 42). Liecību pārbaude uz vietas tiek veikta gan nepilngadīgajam cietušajam, gan lieciniekam, gan apsūdzētajam. Pētījuma laikā autore konstatēja, ka kategoriski nav pieļaujama cietušā konfrontēšana ar apsūdzēto, par ko savos atzinumos norāda gan psihologs, gan eksperts.

KPL nav reglamentēts psihologa atzinuma statuss, līdz ar to pastāv nepieciešamība noteikt pie kāda pierādījuma veida pieder psihologa atzinums. Eksperta atzinums ir pierādījums kriminālprocesā par faktiem un apstākļiem, kuru rakstveidā sniedz konkrētajā kriminālprocesā iesaistītais eksperts (*Kriminālprocesa likums, 2005, 132. p.*). Eksperta atzinuma saturs ir noteikts Tiesu ekspertu likuma 16. pantā (*Tiesu ekspertu likums, 2016*), bet psihologa atzinuma - Psihologu likuma 13. pantā, atbilstoši kurai psihologa atzinums ir psihologa sagatavots dokuments, kas izstrādāts, veicot personas psiholoģisko izpēti (novērtēšanu), un atbilst šā likuma un citu normatīvo aktu prasībām (*Psihologu likums, 2017*). Augstākās tiesa atzina, ka "speciālista konsultatīvais atzinums" nav vērtējams kā eksperta atzinums, un tiesai šāds atzinums jāvērtē kā dokuments, kas atbilstoši KPL 135. panta prasībām ir pierādījums (*Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta spriedums, 2006, SKK-01-345/06*). Autore secina, ka psihologa atzinums ir atzīstams par dokumentu un nošķirams no eksperta atzinuma un kompetentās institūcijas atzinuma, jo psihologa atzinums ir uzskatāms par fiksētas profesionālās zināšanās balstīto atzinumu, bet šis atzinums nav procesuāli noteiktas ekspertīzes rezultāts.

Tiesu prakse pētījuma laikā konstatēts, ka katrā krimināllietā par pierādījumiem vardarbīgā dzimumnozieguma pret bērniem pierādīšanā tiek izmantoti psihologa un eksperta atzinumi. Visos 42 gadījumos nepilngadīgajam cietušajam tika sniegts psihologa atzinums un visos gadījumos tika nozīmēta ambulatorā kompleksā tiesu psiholoģiskā – tiesu psihiatriskā ekspertīze bērna psihiskā un psiholoģiskā stāvokļa izpētei, 27 gadījumos tā tiek nozīmēta arī apsūdzētajam, vienā gadījumā cietušās mātei, vienā gadījumā nepilngadīgajiem lieciniekiem. Poligrāfa ekspertīze apsūdzētajam tika nozīmēta 5 gadījumos apsūdzētajam, lai pārbaudītu personai atbilžu patiesīgumu vai melošanu, vienā gadījumā poligrāfa ekspertīze tika nozīmēta cietušajai. Tiesu - medicīniskās ekspertīzes atzinums, lai veiktu dzīvo personu tiesu medicīnisko izpēti vai cilvēka bioloģiskā materiāla noteikšanu, tika nozīmēta - 28 gadījumos, no tiem četros gadījumos – apsūdzētajam. Bioloģiskā ekspertīze, lai noteiktu cilvēka bioloģiskā materiāla DNS genotipu, tika veikta 5 gadījumos, no tiem vienā gadījumā cietušas bērna paternitātes apstiprināšanai.

Pētījuma laikā konstatēts, ka īpaši aizsargājamā cietušā nopratināšanas gaita visbiežāk tiek fiksēta videoierakstā atbilstoši KPL 152. panta pirmajā daļā noteiktajam. Atbilstoši KPL 135. un 136. pantam par dokumentiem pierādījuma nozīmē kriminālprocesā uzskatāmi arī

datorizētās informācijas nesēji, ar skaņu un attēlu fiksējošiem tehniskiem līdzekļiem izdarīti ieraksti, kuros saturiski fiksēto informāciju var izmantot kā pierādījumus. Savukārt, elektroniskais pierādījums ir ziņas par faktiem elektroniskas informācijas formā, kas apstrādāta, uzglabāta vai pārraidīta ar automatizētas datu apstrādes ierīcēm vai sistēmām (*Kriminālprocesa likums, 2005*). Autore uzskata, ka videoieraksts satur ziņas par faktiem elektroniskajā formā, bet šie dati netiek apstrādāti, uzglabāti vai pārraidīti ar automatizētām datu apstrādes sistēmām vai ierīcēm (piemēram, datoriem, telefoniem). Līdz ar ko, videoieraksts ir uzskatāms par dokumentu, proti, ar skaņu un attēlu fiksējošiem tehniskiem līdzekļiem izdarīts ieraksts, kuros saturiski fiksēto informāciju var izmantot kā pierādījumus, kas saskaņā ar KPL 235. pantu glabājams pie krimināllietas materiāliem.

Pirmās instances tiesas spriedumos CD disks, kas satur videoierakstu ar nepilngadīgā cietušā nopratināšanu tiek traktēts dažādi, proti spriedumos atspoguļots kā lietiskais pierādījums, dokuments, informācijas nesējs, rakstveida pierādījums, elektroniskais dokuments, vai vispār netika norādīts rīcība ar CD disku. Noteikts, ka informācijas nesēji ir elektroniskā formā fiksētā informācija (*Mikelsons, 2004*). Autoresprāt, būtu jānošķir videoieraksts no datu nesēja - CD vai DVD diska. CD disks arī nav lietiskais pierādījums, jo ir noderīgs ar jēdzieniski saturisko informāciju. Līdz ar to, videoieraksts, kas ir dokuments elektroniskajā formā un satur nopratināšanas laikā iegūtas ziņas par faktiem (informāciju), bet CD vai DVD disks ir šīs informācijas nesējs – ķermeniskā lieta, uz kura tiek ierakstīta un glabājas šī informācija.

Lietiskiem pierādījumiem vardarbīgos dzimumnoziegumos pret bērniem dažkārt var būt svarīga, ja ne izšķiroša loma (*Quadara et al., 2013*). Izpētītos spriedumos tikai 9 gadījumos no 42 tika konstatēti lietiskie pierādījumi, kas, autoresprāt, izskaidrojams ar to, ka lietiskie pierādījumi visai reti tiek konstatēti un izņemti, jo ja seksuālā vardarbība pret bērnu tiek veikta ilgstoši un netiek atklāta uzreiz, cietušais pats nomazgā bioloģiskās pēdas no sava ķermeņa vai apģērba, vai ir pagājis pietiekoši ilgs laiks no veiktās seksuālās vardarbības un nozieguma pēdas nav atrodamas.

Krimināllietās par seksuālo vardarbību pret bērnu lietiskie pierādījumi galvenokārt ir bioloģiskais materiāls, proti, ir spermas, gļotu izdalījumi un gļotu šūnu pēdas, asiņu un matu pēdas (*Kavalieris, 2002*) uz cietušās personas vai vainīgā ķermeņa, viņu gultas veļas, drēbēm vai citiem priekšmetiem (grīdas, galda, krēsliem, gultas), svešķermeņi (piemēram, nagu skrāpējumi, augsne) (*Quadara et al., 2013*), zobu pēdas uz cietušās un vainīgā ķermeņa, kā arī dažāda veida un rakstura miesas un apģērba gabalu bojājumi (*Kavalieris, 2002*). Bioloģiskā materiāla izcelsmes pēdu (asins traipu, epitēlija šūnu, asins, spermas) noteikšanai pielieto DNS ekspertīzi. Asins traipi ir vizuāli redzamas pēdas, savukārt, spermas pēdas uz virsmas var vizualizēt tikai lietojot palīglīdzekļus – speciālo apgaismojumu (*Peisniece u. c., 2015*). Spermas pēdas ir tieši attiecināmas uz nozieguma izdarītāju un skaidri norāda uz notikušu seksuālu aktu, bet to DNS ekspertīzes rezultāti palīdz saistīt nozieguma vietu ar iespējamo apsūdzēto un cietušo (*Kaur et al., 2022*). Optimālais laika posms, lai savāktu bioloģiskos lietiskos pierādījumus no 48 stundām (*Wood et al., 2023*) līdz 72 stundām pēc seksuālā uzbrukuma, pretējā gadījumā bioloģisko pierādījumu iespējamība tiek zaudēta (*Kaur et al., 2022*).

Secinājumi un priekšlikumi

1. Praksē pastāv problēma noteikt, pie kāda pierādījuma veida pieder psihologa atzinums un videoieraksts ar nepilngadīgā cietušā nopratināšanas gaitu.
Psihologa atzinums atzīstams par dokumentu un norobežojams no eksperta un kompetentās institūcijas atzinuma. Videoieraksts ar bērna nopratināšanas gaitu ir norobežojams no elektroniskā pierādījuma un atzīstams par dokumentu, kas var būt elektroniskajā formā.
2. CD disks ar videoierakstu tiesas spriedumos tiek traktēts dažādi.

Lai minēto problēmu atrisinātu, Augstākās tiesas tiesu prakses apkopojumā lietās par seksuālo vardarbību pret bērnu, ieviest vienotu standartu, ka CD disku, uz kura ir ierakstīta nepilngadīgā cietušā nopratināšana, spriedumā atspoguļo kā informācijas nesēju, kas atbilstoši KPL 235. pantam būtu glabājams pie krimināllietās materiāliem.

3. Tiesu praksē īpaši aizsargājamā cietušā māte vai cits cietušā tuvinieks netiek saukts pie kriminālatbildības, ja tiesas izmeklēšanā sniedz apzināti nepatiesas liecības. Savukārt apsūdzētajam, tiesas sēdē sniedzot nepatiesas liecības, tas var tikt atzīts par atbildību pastiprinošo apstākli.

Vienotā pieeja, ieviešot standartu šīs kategorijas lietu izskatīšanā, būtu rekomendēt pirmās instances tiesām atturēties no KL 48. panta pirmās daļas 17. punkta piemērošanas, jo apsūdzētajam ir tiesības uz sevis neapsūdzēšanu, kas ir viens no taisnīgas tiesas elementiem. Savukārt liecinieku, kas ir nepilngadīgā cietušā tuvinieks, saukt pie kriminālatbildības pēc KPL 300. panta otrās daļas, tiesai pieņemot blakus lēmumu.

4. Par būtiskiem pierādījumiem krimināllietās par seksuālo vardarbību pret bērnu ir atzīstami – ziņas, kas iegūtas nepilngadīgā cietušā liecībās, aculiecinieka un liecinieku liecībās, noteiktos gadījumos arī apsūdzētā liecībās, psihologu un ekspertu liecībās, psihologa atzinumā un ekspertīzes (psihiatriskās, medicīniskās, bioloģiskās, poligrāfa) atzinumos, arī ziņas, ko satur lietiskie pierādījumi (bioloģiskais materiāls), kā arī izmeklēšanas darbību laikā iegūtas ziņas, kā arī videoierakstos konstatētas ziņas.

Vardarbīgā dzimumnozieguma izmeklēšanā un pierādīšanā būtu izmantojami visi minēti pierādīšanas līdzekļi.

Izmantotie avoti un literatūra

1. *Kriminālprocesa likums* (21.04.2005). Latvijas Republikas likums, red. uz 03.11.2022. <https://likumi.lv/doc.php?id=107820>
2. *Psihologu likums*. (30.03.2017). Latvijas Republikas likums. <https://likumi.lv/ta/id/290115>
3. *Tiesu ekspertu likums*. (11.02.2016). Latvijas Republikas likums. <https://likumi.lv/ta/id/280576>
4. Attrash-Najjar, A., Cohen, N., Glucklich, T., & Katz, C. (2023). "I Was the Only One Talking about the Abuse": Experiences and Perceptions of Survivors Who Underwent Child Sexual Abuse as Boys. *Child Abuse & Neglect*, 140, 106144. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2023.106144>
5. Božko-Čače, M. (2019). Sodu prakse lietās par seksuālu vardarbību pret bērniem. *Administratīvā un Kriminālā Justīcija*, 3/4, 64-98. <http://journals.ru.lv/index.php/ACJ/article/view/4413>
6. Gerke, J., Lipke, K., Fegert, J.M., & Rassenhofer, M. (2021). Mothers as Perpetrators and Bystanders of Child Sexual Abuse. *Child Abuse & Neglect*, 117, 105068. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2021.105068>
7. Iekšlietu ministrijas Informācijas centrs (2023). *Kriminālā statistika*. <https://www.ic.iem.gov.lv/node/69>
8. Ivanov, M., Platonova, N., Kozlovskaya, G. (2015). Long-term Mental Health Consequences of Child Sexual Abuse. *European Psychiatry*, 30(1), 1208. [https://doi.org/10.1016/S0924-9338\(15\)30949-4](https://doi.org/10.1016/S0924-9338(15)30949-4)
9. Kaur, S., Kaur, S., Rawat, B., & Sharma, R. (2022). A Multidisciplinary Approach in Pre-Pubertal Child Sexual Assault Cases – Forensic Evaluation and Suggestions. *Legal Medicine*, 58, 102097. <https://doi.org/10.1016/j.legalmed.2022.102097>
10. Kavalieris, A. (vad.), (2002). *Noziegumu izmeklēšanas metodika. Papildināts trešais izdevums*. SIA "P&Ko".
11. Krastiņš, U., & Liholaja, V. (2018). *Krimināllikuma komentāri. Otrā daļa. (IX-XVII nodaļa). Otrais papildinātais izdevums*. Tiesu namu aģentūra.
12. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 2017.gada 30.maija lēmums lietā Nr. SKK-60/2017. <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs>
13. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 2012.gada 17.decembra lēmums lietā Nr. SKK-174/2012. <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs>
14. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 2006.gada 30.maija lēmums lietā Nr. SKK-01-345/06. <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs>
15. Meikališa, A., Strada, K. (2000). *Kriminālprocesa likuma terminu skaidrojošā vārdnīca*. Raka.
16. Miķelsons, U. (2004). Elektronisko pierādījumu izmantošanas tiesiskie aspekti. *Jurista Vārds*, 16(321). <https://m.juristavards.lv/doc/87538-elektronisko-pieradijumu-izmantosanas-tiesiskie-aspekti/>
17. Nagle, V. (2018). Vardarbīgu dzimumnoziegumu būtiskākie izmeklēšanas problēmjaudājumi nopratināšanas aspektā. *Jurista Vārds*, 44(1050), <https://m.juristavards.lv/doc.php?id=273649>

18. Peisniece, L., Zelča, I., Liniņš, K., Narkevics, Ē., & Logins, M. (2015). *Tiesu ekspertīze un noziedzīga nodarījuma vietas apskate*. Valsts policija.
19. Quadara, A., Fileborn, B., & Parkinson, D. (2013). The Role of Forensic Medical Evidence in the Prosecution of Adult Sexual Assault. *Australian Institute of Family Studies*, 15. <https://aifs.gov.au/resources/practice-guides/role-forensic-medical-evidence-prosecution-adult-sexual-assault>
20. Strada-Rozenberga, K. (zin. red.), (2019). *Kriminālprocesa likuma komentāri: A daļa*. Latvijas Vēstnesis.
21. Wood, G.J., Smith, J.A.S., & Gall, J.A.M. (2023). The Optimal Timing of Forensic Evidence Collection Following Paediatric Sexual Assault. *Journal of Forensic and Legal Medicine*, 95, 102499. <https://doi.org/10.1016/j.jflm.2023.10249>
22. Абджанова, А. (2018). Проблемы расследования преступлений против половой неприкосновенности несовершеннолетних. *Актуальные проблемы*, 1. <http://elib.mitso.by/bitstream/edoc/2122/1/Маньковский%20Актуальные%20проблемы%20№%201%202018-248-254.pdf>